

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

שיעור מספר 5

סיפור חלום הצלם (דניאל ב)

נעמה גולן

תרגום לעברית ¹	דניאל ב (ארמית)
<p>"(1) ובשנת שתים למלכות נבכדנצר חלם נבכדנצר חלמות ותתפעם רוחו ושנתו נהיתה עליו: (2) ויאמר המלך לקרא לחרטמים ולאשפים ולמכשפים ולפשדים להגיד למלך חלמתיו ויבאו ויעמדו לפני המלך: (3) ויאמר להם המלך חלום חלמתי ותפעם רוחי לדעת את החלום: (4) וידברו הפשדים למלך ארמית: המלך לעולמים חיה! אמור את החלום לעבדיך ואת פשרו נגיד (5) עונה המלך ואומר לכשדים הדבר ממני יצא אם לא תודיעוני את החלום ופשרו, לנתחים תעשו ובתיכם אשפה יושמו (6) ואם את החלום ופשרו תגידו, מתנות ומשאת וכבוד גדול תקבלו מלפני, לכן את החלום ופשרו הגידו לי (7) עונים שנית ואומרים המלך את החלום יאמר לעבדיו ואת פשרו נגיד (8) עונה המלך ואומר באמת יודע אני כי זמן אתם קונים, כל עומת אשר ראיתם כי יצא ממני הדבר (9) אשר אם לא תודיעוני את החלום אחת היא דתכם ודבר כזב ונשחת התכוננתם לומר לפני עד שהזמן ישתנה לכן החלום אמרו לי ואדע כי פשרו תגידו לי (10) ענו הכשדים לפני המלך ואמרו אין איש על היבשה שיוכל להגיד את מילת המלך, כיוון שכל מלך, גדול ושליט דבר כזה לא שאל מכל חרטם ואשף וכשדי (11) והדבר אשר המלך שואל כבוד הוא, ואין אחר אשר יגידנו לפני המלך כי אם האלים אשר אין מגוריהם עם בשר (12) על כן זעף המלך וקצף מאוד ואמר להאביד את כל חכמי בבל (13) והדת יצאה והחכמים נהרגים ובקשו להרוג את דניאל וחבריו</p>	<p>"(א) ובשנת שתים למלכות נבכדנצר חלם נבכדנצר חלמות ותתפעם רוחו ושנתו נהיתה עליו: (ב) ויאמר המלך לקרא לחרטמים ולאשפים ולמכשפים ולפשדים להגיד למלך חלמתיו ויבאו ויעמדו לפני המלך: (ג) ויאמר להם המלך חלום חלמתי ותפעם רוחי לדעת את החלום: (ד) וידברו הפשדים למלך ארמית מלפא לעלמין חיי אמר חלמא (לעבדיך) לעבדך ופשרא נחוא: (ה) ענה מלפא ואמר לכשדיא לכשדאי מלתא מני אזדא חו לא תהודעונני חלמא ופשרה הדמין תתעבדון ובתיכון גולי תשמו: (ו) והו חלמא ופשרה תהחון מתנו ויבדבה ויקר שגיא תקבלון מן קדמי להו חלמא ופשרה החוני:</p> <p>(ז) ענו תנגנות ואמרין מלפא חלמא נאמר לעבדוהי ופשרה נהחנה: (ח) ענה מלפא ואמר מן יציב ידע אנה די עדנא אנתון זבנין פל קבל די חזיתון די אזדא מני מלתא: (ט) די הו חלמא לא תהודענני חדה היא דתכון ומלה כדבה ושחיתה הזמנתון הזדמנתון למאמר קדמי עד די עדנא ישתנא להו חלמא אמרו לי ואנדע די פשרה תהחונני: (י) ענו כשדיא כשדאי קדם מלפא ואמרין לא איתי אנש על יבשתא די מלת מלפא יוכל להחונה פל קבל די פל מלך רב ושלטי מלה כדנה לא שאל לכל חרטם ואשף וכשדי: (יא) ומלתא די מלפא שאל יקירה ואחרו לא איתי די חונה קדם מלפא להו אלהין די מדרהון עם בשרא לא איתוהי: (יב) פל קבל דנה מלפא בנס וקצף שגיא ואמר להודבה לכל חכמי בבל: (יג) ודתא נפקת וחכמימא מתקטלון ובעו דניאל וחברוהי להתקטלה: פ</p>
<p>(14) אז השיב דניאל עצה וטעם לאריוך רב הטבחים אשר למלך, אשר יצא להרוג את חכמי בבל (15) ענה ואמר לאריוך השליט אשר למלך על מה הפקודה העזה מלפני המלך? אז הודיע אריוך את הדבר לדניאל (16) ודניאל בא ובקש מהמלך שזמן ינתן לו והפשר יגיד למלך</p>	<p>(יד) באדון דניאל התיב עטא וטעם לאריוך רב טבחיא די מלפא די נפק לקטלה לחכמי בבל: (טו) ענה ואמר לאריוך שליטא די מלפא על מה דתא מהחצפה מן קדם מלפא אדיו מלתא הודע אריוך לדניאל: (טז) ודניאל על ובעה מן מלפא די זמן נתנו לה ופשרא להחונה למלפא: פ</p>
<p>(17) אז דניאל לביתו הלך ולחנניה מישאל ועזריה חבריו הודיע הדבר (18) ורחמים לבקש מלפני אלוהי השמים על הסוד הזה כדי שלא יאבדו דניאל וחבריו עם שאר חכמי בבל (19) אז נגלה הרז לדניאל בחזון הלילה. אז ברך דניאל לאלוהי השמיים. (20) עונה</p>	<p>(יז) אדיו דניאל לביתה אזל ולחנניה מישאל ועזריה חברוהי מלתא הודע: (יח) ורחמין למבעא מן קדם אלה שמיא על רזה דנה די לא יהבדון דניאל וחברוהי עם שאר חכמי בבל: (יט) אדיו לדניאל</p>

¹ התרגום לעברית מבוסס על תרגום ש' הכהן וי' קיל, דניאל (דעת מקרא), ירושלים תשנ"ד; א' רפפורט ו' אבישור, דניאל (עולם התנ"ך), תל אביב 1994

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

דניאל ואומר יהי שם האלוהים מבורך מן העולם ועד העולם, אשר החוכמה והגבורה לו היא (21) הוא משנה את העיתים והזמנים, מעביר מלכים ומקים מלכים, נותן את החכמה לחכמים ואת המדע ליודעי בינה (22) הוא גולה עמוקות ונסתרות, יודע מה בחושך והאור שרוי עימו (23) לך אלוהי אבותיי מודה ומשבח אני, אשר נתת לי את החכמה והגבורה, ועתה הודיעתני את אשר ביקשנו ממך, את דבר המלך הודיעתנו

(24) על כן דניאל בא אל אריוך אשר מינה המלך להאביד את חכמי בבל. הלך וכן אמר: את חכמי בבל אל תאבד, הביאני לפני המלך ואת הפשר למלך אגיד (25) אז אריוך בבהילות הביא את דניאל לפני המלך וכן אמר לו מצאתי איש מבני גולת יהודה שאת הפשר למלך יודיע (26) עונה המלך ואומר לדניאל אשר שמו בלטשאצר האם אתה יכול להודיעני את החלום שראיתי ופשרו? (27) עונה דניאל לפני המלך ואומר הרז אשר המלך שואל אין חכמים, אשפים חרטומים וגוזרים יכולים להגיד למלך (28) אבל יש אלוה בשמים גולה הרזים והוא הודיע למלך נבוכדנצר מה יהיה באחרית הימים. חלומך ומראות ראשך על משכבך זה הוא (29) אתה המלך מחשבותיך על משכבך עלו מה יהיה אחרי כן וגולה הרזים הודיעך את אשר יהיה (30) ואני לא בחכמה אשר יש בי מכל החיים הרז הזה נגלה לי, אלא כדי שיודעו את הפשר למלך ומחשבות לבבך תדע

(31) אתה המלך, רואה היית והנה צלם אחד כביר, הצלם ההוא גדול וזיוו רב עומד למולך ומראהו נורא (32) הצלם ההוא- ראשו של זהב טוב, חיזהו וזרועותיו של כסף, מעיו וירכיו של נחושת (33) שוקיו- של ברזל, רגליו- מהן של ברזל ומהן של חרס. (34) רואה היית עד שנחצבה אבן שלא בידיים והכתה את הצלם על רגליו של ברזל וחרס והדקה אותו (35) אז דקו כאחד הברזל, החרס, הנחושת הכסף והזהב והיו כמוץ מגרנות קיץ ונשאה אותם הרוח וכל מקום לא נמצא להם. והאבן אשר הכתה את הצלם הייתה להר גדול ומלאה את כל הארץ. (36) זה החלום ואת פשרו נאמר לפני המלך (37) אתה המלך מלך המלכים, אשר אלוהי השמים נתן לך המלכות, החוסן, התוקף והכבוד (38) ובכל (מקום) אשר גרים בו בני האדם, חית השדה ועוף השמים נתן בידך והשליטך על כולם- אתה הוא ראש הזהב. (39) ואחריו תקום מלכות אחרת נחותה ממך ומלכות שלישית אחרת מנחותה, אשר תשלוט בכל הארץ (40) ומלכות רביעית תהיה חזקה כברזל כפי שהברזל מדק ומכתת הכל וכברזל המרוצץ כל אלה, תדק ותרוצץ. (41) ואשר ראית את הרגליים והאצבעות מהן- חרס היוצר ומהן- ברזל, מלכות מפולגת תהיה ומחוזק הברזל יהיה בה וכאשר ראית הברזל

בְּחִזּוֹן דִּי לִילְיָא רְזָה גְּלִי אֲדִינוּ דְּנִיאל בְּרִךְ לְאַלְהָ שְׁמִיָּא: (כ) עֲנֵה דְּנִיאל וְאָמַר לְהוּא שְׁמָה דִּי אֱלֹהֵא מְבָרַךְ מִן עֲלְמָא וְעַד עֲלְמָא דִּי חֲכָמְתָא וּגְבוּרְתָא דִּי לָהּ הִיא: (כא) וְהוּא מְהֻשְׁנָא עֲדִנְיָא וְזָמְנָא מְהַעֲדָה מְלָכִין וּמְהַקִּים מְלָכִין יְהֵב חֲכָמְתָא לְחַפְיָמִין וּמְנַדְעָא לְיַדְעֵי בִּינָה: (כב) הוּא גְּלָא עֲמִיקְתָא וּמְסַתְרָתָא יַדַּע מַה בְּחֻשׁוֹכָא וְנִהִירָא וּנְהוּרָא עֲמָה שְׂרָא: (כג) לֵךְ אֱלֹהֵי אֲבֹהֵי מְהוּדָא וּמְשַׁבַּח אֲנָה דִּי חֲכָמְתָא וּגְבוּרְתָא יְהִבְתָּ לִּי וְכַעַן הוֹדִיעַתְנִי דִּי בְּעִינָא מְנַדְעָא דִּי מַלְת מְלָפָא הוֹדִיעַתְנָא:

(כד) כָּל קִבְלָא דְּנִיאל עַל עַל אֲרִיוֹךְ דִּי מִנִּי מְלָפָא לְהוֹבְדָה לְחַפְיָמִי בְּבַל אֲזַל וְכֵן אָמַר לָהּ לְחַפְיָמִי בְּבַל אַל תְּהוֹבֵד הַעֲלֵנִי קְדָם מְלָפָא וּפְשָׁרָא לְמְלָפָא אַחוּא: ס

(כה) אֲדִינוּ אֲרִיוֹךְ בְּהַתְּבַהֲלָה הַנְּעַל לְדְּנִיאל קְדָם מְלָפָא וְכֵן אָמַר לָהּ דִּי הַשְׁפַּחַת גְּבַר מִן בְּנֵי גְלוּתָא דִּי יְהוּדָא דִּי פְשָׁרָא לְמְלָפָא יְהוּדַע: (כו) עֲנֵה מְלָפָא וְאָמַר לְדְּנִיאל דִּי שְׁמָה בְּלֻטְשָׁאצַּר הַאִיתִיךְ הַאִיתִיךְ כְּהַל לְהוֹדִיעַתְנִי חֲלָמָא דִּי חֲזִית וּפְשָׁרָהּ: (כז) עֲנֵה דְּנִיאל קְדָם מְלָפָא וְאָמַר רְזָה דִּי מְלָפָא שְׂאֵל לֹא חַפְיָמִין אֲשַׁפְּיִין חֲרֻטְמִין גְּזָרִין יְכַלִּין לְהַחְנוּגָה לְמְלָפָא:

(כח) בְּרַם אִיתִי אֱלֹהֵי בְּשִׁמְיָא גְּלָא רְזִין וְהוֹדַע לְמְלָפָא נְבוּכַדְנֶצַּר מַה דִּי לְהוּא בְּאַחֲרִית יוֹמִיָּא חֲלָמָךְ וְחֲזוּי רֵאשִׁיךְ עַל מִשְׁכְּבְּךָ דְּנָה הוּא: פ (כט) אַנְתָּה אֲנִתְּ מְלָפָא רְעִיוֹנְךָ עַל מִשְׁכְּבְּךָ סִלְקוּ מַה דִּי לְהוּא אַחֲרֵי דְּנָה וְגְלָא רְזָא הוֹדַעְךָ מַה דִּי לְהוּא:

(ל) וְאֲנָה לֹא בְּחֻכְמָה דִּי אִיתִי בִּי מִן כָּל חֲזִיָּא רְזָא דְּנָה גְּלִי לִי לְהֵן עַל דְּבַרְת דִּי פְשָׁרָא לְמְלָפָא יְהוּדַעוּן וְרְעִיוֹנֵי לְבָבְךָ תִּנְדַּע:

(לא) אַנְתָּה אֲנִתְּ מְלָפָא חֲזָה חוּיְתָא וְאֵלוּ צִלְמֵי חַד שְׂגִיָּא צִלְמָא דְּכֹן רַב וְזִינָה יְתִיר קְאָם לְקַבְּלָךְ וְרוּחַ דְּחִיל: (לב) הוּא צִלְמָא רֵאשִׁיָּה דִּי דְּהַב טַב חֲדוּהִי וְדְרַעוּהִי דִּי כֶסֶף מְעוּהִי וְיִרְכַּתָּה דִּי נְחֹשֶׁת: (לג) שְׁקוּהִי דִּי פְרִזְלָא רְגְלוּהִי מְנַחוּן מְנַחִין דִּי פְרִזְלָא וּמְנַחוּן וּמְנַחִין דִּי חֶסֶף: (לד) חֲזָה חוּיְתָא עַד דִּי הַתְּגַזְרַת אֲבֹן דִּי לֹא בִידִין וּמַחַת לְצִלְמָא עַל רְגְלוּהִי דִּי פְרִזְלָא וְחֶסֶף אֲחִדְקַת הַמוּן: (לה) בְּאִדִּין דְּקוּ כְּחַדָּה פְרִזְלָא חֶסֶף אֲחִדְקַת חֶסֶף אֲחִדְקַת וְהוּוּ כְּעוּר מִן אֲדָרֵי קִיט וּנְשָׂא הַמוּן רִיחָא וְכָל אַתְר לֹא הַשְׁתַּכַּח לְהוּן וְאֲבָנָא דִּי מַחַת לְצִלְמָא חוּת לְטוּר רַב וּמַלְתָּ כָּל אֲרַעָא: (לו) דְּנָה חֲלָמָא וּפְשָׁרָהּ נְאֻמַר קְדָם מְלָפָא:

(לז) אַנְתָּה אֲנִתְּ מְלָפָא מְלָכָא דִּי אֱלֹהֵי שְׁמִיָּא מְלְכוּתָא חֲסָנָא וְתַקְפָּא וּיְקָרָא יְהֵב לָךְ: (לח) וּבְכָל דִּי דָרִין דְּרִין בְּנֵי אֲנָשָׂא חִיּוּת בְּרָא וְעוּף שְׁמִיָּא יְהֵב בִּידִךְ וְהַשְׁלִטְךָ בְּכָלְהוּן אַנְתָּה אֲנִתְּ הוּא רֵאשִׁיָּה דִּי דְּהַבָּא: (לט) וּבְתַרְךָ תַקּוּם מְלָכֵי אַחֲרֵי אַרְעָא אֲרַע מְנַדְעָא וּמְלָכֵי תַלְיִתָּא תַלְיִתָּא אַחֲרֵי דִּי נְחֹשֶׁת דִּי תַשְׁלֵט בְּכָל אֲרַעָא: (מ) וּמְלָכֵי רְבִיעִיָּה רְבִיעִיָּה תַהוּא תַקִּיפָה כְּפַרְזֵלָא כָּל קִבְלָא דִּי פְרִזְלָא מְהַדְק וְחֶשֶׁל פְּלָא וְכַפְרִזֵּלָא דִּי מְרַעַע כָּל אֲלִין תַּדְק וְתַרְעַל: (מא) וְדִי חֲזוּתָהּ

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

מעורב בחרס הטיט (42) ואצבעות הרגליים מהן ברזל ומהן חרס – מקצת המלכות תהיה חזקה וממנה תהיה שבורה (43) וכאשר ראית ברזל מעורב בחרס הטיט מתערבים יהיו בזרע האדם ולא יהיו דבקים זה בזה כפי שהברזל לא מתערב עם החרס (44) ובימי המלכים ההם יקים אלהי השמים מלכות אשר לעולמים לא תשחת, והמלכות לעם אחר לא תעזב, תדק ותכלה את כל המלכויות האלה- והיא תעמוד לעולמים (45) ואשר ראית כי מן ההר נחצבה אבן אשר לא בידיים, והדקה את הברזל, הנחושת, החרס, הכסף והזהב, אל גדול הודיע למלך מה יהיה אחרי כן, ונכון החלום ונאמן פשרו

(46) אז נפל המלך נבוכדנצר על אפיו ולדניאל השתחוה ומנחה וניחוחים ציוה לנסך לו (47) עונה המלך לדניאל ואומר אמת שאלוהיכם הוא אלוהי האלוהים ואדוני המלכים ומגלה הרזים שיכולת לגלות רז זה (48) אז גידל המלך את דניאל ומתנות גדולות ורבות נתן לו והשליטו על כל מדינת בבל ושר סגנים על כל חכמי בבל (49) ודניאל ביקש מן המלך והוא מינה על מלאכת מדינת בבל את שדרך, מישך ועבד נגו, ודניאל בשער המלך.

רגליא ואצבעתא מנהון מנהון חסוף די פחר ומנהון ומנהון פרזל מלכו פליגה תהנה ומן נצבתא די פרזלא להוא בה כל קבל די חזיתה פרזלא מערב בחסוף טינא: (מב) ואצבעת רגליא מנהון מנהון פרזל ומנהון ומנהון חסוף מן קצת מלכותא תהנה תקיפה ומנה תהנה תבירה:

(מג) די ודי חזית פרזלא מערב בחסוף טינא מתערבין להון בזרע אנשא ולא להון דבקין דנה עם דנה הא כדי פרזלא לא מתערב עם חספא:

(מד) וביומיהון די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא ותתפל ומלכותה לעם אחרן לא תשתבק תדק ותסיף כל אלין מלכותא והיא תקום לעלמיא: (מה) כל קבל די חזית די מטורא אתגזרת אבן די לא בידין והדקת פרזלא נחשא חספא פספא ודהבא אלה רב הודיע למלכא מה די להוא אחרי דנה ונציב חלמא ומיהמן פשרה: פ

(מו) באדיו מלכא נבוכדנצר נפל על אנפיהי ולדניאל סגד ומנחה וניחוחין אמר לנסכה לה: (מז) ענה מלכא לדניאל ואמר מן קשט די אלהכון הוא אלה אלהיו ומרא מלכין וגלה רזין די יכלת למגלא רזה דנה: (מח) אדיו מלכא לדניאל רבי ומתנן רברבן שגיאן יחב לה והשליטה על כל מדינת בבל ורב סגניו על כל חכמי בבל: (מט) ודניאל בעא מן מלכא ומני על עבדתא די מדינת בבל לשדרך מישך ועבד נגו ודניאל בתרע מלכא:

מבנה הסיפור ומשמעותו

A- מבוא לסיפור: נבוכדנצר חולם חלום ומבקש מחכמיו לומר לו את חלומו (2-1)

B- הדיאלוג בין נבוכדנצר לחכמיו (3-13)

1C - דניאל מברר עם אריוך בנוגע לגזירת המלך (14-15)

2C- דניאל ניגש לפני המלך (16)

D- דניאל מספר על הדבר לחבריו ומתפלל לפני אלוה השמים. (17-18)

E- התגלות הרז: "אדיו לדניאל בחרסא די ליליא רזה גלי" (19a)

D'- דניאל מברך את אלוה השמים (19b-23)

1C'- דניאל ניגש לאריוך ומבקש ממנו שיכניסו לפני המלך (24)

2C'- דניאל ניגש לפני המלך (25-30)

B'- החלום ופשרו (31-45)

A'- סיום הסיפור: נבוכדנצר מעלה לגדולה את דניאל ומהלל את אלוהיו (46-49)

ימי עיון בתנ"ך תשע"ז

בין דניאל לחכמים הבבלים

דניאל	הכשדים (חכמי בבל)
(27) ענה דניאל קדם מלפא ואמר	(10) ענו (כשדיא) כשדאי קדם מלפא ואמרין
רזה די מלפא שאל לא חפימין אשפין חרטמין גזרין יכלין להחונה למלפא:	לא איתי אנש על נפשתיא די מלת מלפא יוכל להחונה כל קבל די כל מלך רב ושלטיט מלה כדנה לא שאל לכל חרטם ואשף וכשדי:
(28) ברם איתי אלה בשמיא גלא רזין והודע למלפא נבוכדנצר מה די להוא באחרית יומיא חלמך וחזוי ראשך על משפכך דנה הוא"	(11) ומלתא די מלפא שאל יקירה ואחרן לא איתי די יחונה קדם מלפא להן אלהין די מדרהון עם בשרא לא איתוהי

הסידוס, מעשים וימים

"אך אם תאבה לפניך סיפור גם אחר אפרשה
 בו גם דעה גם יופי, ואתה על ליבך נא שימהו
 איך ממקור מאחד יצאו גם אלים גם בני תמותה
 דור הזהב הוא הראשון לאנוש בעל ניב השפתיים,
 זה שאלי האלמות שוכני האולימפוס יצרו
 דור אשר חי בימי קרונוס, בעת עוד מלך בשמי מעל
 המה חיו כבני נצח בנפש שלווה ללא צער...
 אז דור שני, דור יורד בהרבה ופוחת מקודמהו הוא דור הכסף,
 יצרו שוכני הבתים באולימפוס. זה אלי דור הזהב לא דמה לא בגוף ולא ברוח
 זוס אבי כל ממלות דור שלישי אז יצר לבני מותה,
 דור נחושה- כל דמיון לא היה בו לדור של הכסף. עז ואיום אותו דור...
 שוב דור אחר, רביעי, על פני אדמה רבת פרי...
 דור חמישי לבני איש יצר אזי זוס גדול הרואי
 חי הוא עדן עלי ארץ נותנת הלחם בשפע
 דור חמישי זה, אני- מי יתן ובתוכו לא הייתי
 קודם בואו לו גועתי, או לו אחריו הולידוני.
 יען עתה דור ברזל, יומם אנשים לא ינחו
 מעמלם ויגונם, וכל ליל כליה ללא הרף למו יביא..."

(ש' שפאן, שירת הסידוס: מעשים וימים, תיאוגוניה, מגן הירקליס, (תרגום), ירושלים 1956, שורות 106-201)

"המחבר היה יכול לבחור בפסל של בעלי חיים שהיו נפוצים בעולם העתיק. אך הבחירה בפסל דמוי אדם רומזת כבר לעניינו
 העיקרי של המחבר: טבעו האנושי של היצור הזה. העובדה שהפסל עשוי ממתכות רבות ערך, הבאות לפארו ולחזקן, אף היא
 מאותתת יד אנוש... הפסל עצמו מסמל את עקרון השלטון האנושי כמושג כללי. מכאן שאין הסכמה מבטאת רק מהלך היסטורי
 של יחידות הבאות בזו אחר זו, אלא מייצגת גם צדדים שונים של תופעה אחת – שלטונם של מלכים בני אנוש"

(ד' דיאמנט, כלים שלובים: מגילות מדבר יהודה וספרות ימי הבית השני, ירושלים תשי"ע, עמ' 332).

אשמח לשמוע תגובות והערות naamagan1@gmail.com